

TUDÁSEGYESÍTÉS AZ ENERGIA- ÉS ÉLELMISZER-ÖNELLÁTÓ KÁRPÁT-MEDENCEÉRT

„A megpróbáltatások, sőt a katasztrófák minálunk tüneményes fejlődésnek, csodás fellendülésnek kiindulópontjai voltak.”

Gróf Klebersberg Kuno, 1927

I. Tudásegysítő és jövőképkalkotó képesség kialakulása

A Békéscsabai Regionális Képző Központ koordinációjával immár 6 éve folyamatosan működik a magyar felnőttképzési szervezetek kárpát-medencei szintű együttműködése. A PannonForrás Hálózatban a felvidéki, kárpátaljai, partiumi, erdélyi, délvidéki és magyarországi partnerek közös munkával egységes turisztikai, szociális, projektmenedzsment, vadgazdálkodó, valamint egyéb képzési programokat fejlesztettek ki és valósították meg, melyeken az utóbbi három évben már több mint 1000 hallgató végzett. Azért ezek a szakirányok kerültek kiválasztásra az együttműködés területeiként, mert ezekre a képzési formákra jelentkezett munkaerő-piaci igény valamennyi régióban.

A PannonForrás Hálózatban megvalósított képzések különlegessége, hogy **a tananyag közös fejlesztés, kárpát-medencei szintű tudásegysítés eredménye, továbbá a szakoktatók és a trénerok kivétel nélkül helyi szakemberek**, akik egységes módszertani felkészítésen, célirányos képzők képzése programon vettek részt. A hálózat 21 elkötelezett szervezete tehát túllépett a hagyományos együttműködési formákon (konferenciák, egyszerű tapasztalatcserét szolgáló munkaformák, látogatások, illetve magyarországi tananyaggal és oktatókkal megvalósított kihelyezett képzések) és új megközelítéssel létrehozta az egyenrangú partnerek tapasztalatait, tudását egyesítő alkotóműhelyeket, a kárpát-medencei szinten egységes képzési programok és tananyagok fejlesztésének módszertanát, valamint a helyi képzések megvalósítását biztosító feltételeket.

A Hálózat – mely a szabályozottabb együttműködés, az új szervezetek csatlakozása és a forrásbővítés lehetősége érdekében 2009. november 12-én klaszterre alakult – a továbbiakban jövőképközpontú szemlélettel az új húzóágazatokra összpontosítva szélesíti képzési kínálatát. A jelenlegi oktatási, képzési rendszerekre általánosan jellemző gyakorlatot, melyben a munkaerő igényeket rövidebb-hosszabb idővel megkésve követik, egy új viszony, egy proaktív, megelőző gyakorlat váltja fel. A PannonForrás Első Kárpát-medencei Fejlesztési és Tudásklaszter (www.pannonforras.hu) munkaközösségének – az eddigi közös tapasztalatokon alapuló, ugyanakkor a gazdasági kitörési pontokra előretekintő – fejlesztési és képzési jövőképe az **energia- és élelmiszer önellátó Kárpát-medence**. E jövőkép összhangban áll az Európai Unió 2020 stratégiájának ún. „zöldforradalom” célkitűzésével és az „Erőforrás-hatékony Európa” kiemelt kezdeményezésével, a Duna Stratégia magyar célrendszerében tervezett prioritásokkal, továbbá az Új Széchenyi Terv vitáiratában közzétett ágazati és átfogó kitörési pontokkal. E kivételes történelmi helyzetben, az egyidejű európai, kárpát-medencei és magyarországi gazdaságfejlesztési korszakváltás küszöbén, a válságból kivezető új, tudásigényes húzóágazatok fejlesztése egyszerre képes szolgálni az európai és a nemzeti integrációt.

A következő lépés a partnerség bővítése vállalkozások hálózataival, klasztereivel, valamint önkormányzatokkal annak érdekében, hogy a képzésekkel, a munkaerő-fejlesztéssel összhangban vállalkozásfejlesztési és lakossági közszolgáltatási elemeket is tartalmazó komplex kárpát-medencei szintű fejlesztési programok indulhassanak az Új Széchenyi Tervben meghatározott kitörési pontok ágazataiban és iparágaiban.

II. A képzési programok kárpát-medencei szintű egységesítésének folyamata, technológiája

1. Kárpát-medencei szintű tudásegysítés

A PannonForrás Klaszterben az együttműködés a hat év alatt létrejött erős bizalomra és kohézióra épül. A munkaközösség közös alapértékei az összetartozás, a tudás és a szolgálat. Ezen a szilárd alapon nyugszik a partnerszervezetek nyitottsága és készsége az egymástól függetlenül megszerzett tudás és tapasztalat közössé tételére, egységesítésére. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az egyes képzések alapjául szolgáló munkakörelemzés és kompetencia meghatározás közös – a fejlesztési projektekben már elterjedt ún. DACUM – műhelymunka keretében történik, melynek során a felvidéki, kárpátaljai, partiumi, erdélyi, délvidéki és magyarországi szakértők egyetértésre jutnak az adott munkaköri követelményekről. Azaz közösen határozzák meg a hálózati képzési programok hatásaként elvárt ismereteket, készségeket és magatartásformákat. Az alkotóműhelyek összetétele úgy kerül meghatározásra, hogy abban a képzési szakemberek mellett meghatározó arányban vegyenek részt a fejlesztés tárgyát képező szakterület és munkakör leghitelesebb ismerői, a munkáltatók, illetve az adott ágazat vállalkozásainak, klasztereinek szakértői.

2. Az egysített tudás beépítése egységes képzési programokba

Az adott munkakör- feladat- és kompetencia meghatározó műhelymunkát követően az elemző szakértők egyéni és csoportmunkában végzik az egyes munkaköri feladatok részletezését, a munkafeladatot végző személy, a leendő hallgató elsajátítandó ismereteinek, készségeinek, valamint személyes- és társas kompetenciáinak meghatározását.

A fejlesztési folyamatot az e célra létrehozott interaktív internetes szakértői- és kapcsolati portál támogatja, mely a személyes találkozók közötti időben biztosítja a fejlesztés kárpát-medencei szintű térbeli kiterjedésének és folyamatosságának technika háttérét. A portál segítségével a fejlesztés dokumentumai, állományai, az egyes munkafázisok valamint a kommunikációs kapcsolatok az érintettek számára bármikor könnyen hozzáférhetők, visszakövethetők. A fejlesztés irányítása dinamikus, időben és térben egységes. A hagyományos elektronikus kommunikáció technikai korlátait a rendszer szinte teljesen áthidalja (pl. közös dokumentumok használata, nagyméretű állományok továbbítása, adat- és vírusvédelem, jogosultság, verziókezelés, stb.).

Az elemzési fázist követően az adott képzés modulrendszerének kialakítása, majd a tananyagfejlesztés is közösen történik. A résztvevő szakértők egységes módszertani felkészítést kapnak annak érdekében, hogy a fejlesztési folyamatban azonos tartalmi és formai keretek, megoldások érvényesüljenek. Az elemzési- és fejlesztési folyamat nyitott. Az egyéni munkafázisok eredményeit a fejlesztés összes szereplője véleményezi, további javaslatokkal egészítheti ki, folyamatos a szakmai és nyelvi lektorálás.

A tapasztalatok szerint az egyes képzési programok tartalma kárpát-medencei szinten mintegy 75-80 %-ban standardizálható, tehát minden térségben egységesen alkalmazható modulból és tananyagegységből áll, míg a képzési modulok 20-25 %-a egymástól eltérő, régiósajátos tartalommal jelenik meg. Ezekkel az arányokkal érvényesíthető az egységesítés és a helyi sajátosságok figyelembe vételének egyidejű követelménye.

3. Az egységes képzési programok összehangolt kárpát-medencei kiterjesztése

A közös fejlesztéssel létrejött egységes képzési programok és tananyagok alkalmazása az egyes régiókban kizárólag helyi előadók és trénerek közreműködésével történik. A PannonForrás Klaszter felvidéki, kárpátaljai, partiumi, erdélyi és délvidéki felnőttképzési szervezetei által alkalmazott főállású, illetve külső óraadók kárpát-medencei szintű oktatás módszertani felkészítő programon vesznek részt, ahol megismerik a felnőttképzés legkorszerűbb módszertanát és alkalmazásának szakterület specifikus lehetőségeit. E programok egyúttal tapasztalatcsere fórumok is, melyek révén az egyes ágazatokat képviselő elméleti és gyakorlati oktatók, valamint trénerek az adott szakterület kárpát-medencei szintű szakértői hálózatát is létrehozzák és működtetik. Így jött létre az első években a turisztikai, a szociális és a projektmenedzsment oktatók, valamint a trénerek (csoportot vezető szakemberek) együttműködő közössége, kárpát-medencei hálózata.

A képzések megvalósításának szakaszában az internetes szakértői felület módszertani és oktatási keretrendszer szerepet tölt be. Ezen keresztül információs és szakmai támogatás adható a közreműködő helyi oktatók és trénerek számára, a regionális képzések tapasztalatai és a menet közben született segédanyagok megoszthatók. A hallgatók számára ennek a technológiának a használatával távoktatási, e-learning kurzusok is indíthatók.

III. A jövőképközpontú, kárpát-medencei szintű hálózati képzések és fejlesztések feltételrendszere. Háromszoros modellváltás szükségessége.

A felnőttképzési tudásegysítés és a jövőképközpontú képességének kárpát-medencei szintű létrejötte minden korábbit felülmúló, rendkívüli lehetőségeket rejt magában. Tervezhetővé és megvalósíthatóvá válnak olyan jövőképközpontú, határokon átívelő, komplex (a munkaerő-fejlesztést, a vállalkozásfejlesztést és a lakossági közszolgáltatásokat összekapcsoló) fejlesztési programok, melyekben a Kárpát-medencében élő magyarság regionális közösségeinek nemzeti együttműködési rendszere valósággá és egyedülálló alkotóképességgé válik. E különleges alkotóerő forrása egy új lelki, érzelmi állapot, melyben valamennyi résztvevő (hallgató, oktató, tréner, vállalkozó, közéleti szereplő) az összetartozás felemelő katarziséját saját élményként éli meg, hiszen az anyanyelven tanulás, illetve alkotómunka kárpát-medencei nemzeti közösségben egy közös jövőkép szolgálatában történik. Mindennek eredménye, hogy **az Új Széchenyi Terv tudás intenzív kitörési pontjainak, húzóágazatainak fejlődéséhez szükséges képzett munkaerőbázis kárpát-medencei szinten, egységes színvonalon jön létre és folyamatosan, az igényekkel időben és térben összehangolva áll rendelkezésre.** Mindennek létrehozásához, működtetéséhez, kiterjesztéséhez azonban **háromszoros – tervezési, együttműködési és finanszírozási – paradigmaváltás egyidejűsége szükséges.**

1. A tervezésben érvényesülnie kell a jövőkép központúságnak és az ágazati integráció lehetőségének. A határokon átívelő hagyományos képzési kapcsolatoknak jelenleg nincs egy meghatározó jövőképe, mely irányítóként szolgálna a tervezőmunkához, a többnyire kétoldalú együttműködések jellemzője az összefüggéstelenség. A PannonForrás Klaszter által közzétett energia- és élelmiszer önellátó Kárpát-medencei képzési és fejlesztési víziót követve, az Új Széchenyi Terv ágazati és átfogó kitörési pontjait figyelembe véve azonban kijelölhetők a fejlesztendő szakterületek és ezek egymáshoz való kapcsolódásai. Ágazatilag, módszertanilag és területileg koherens képzési, munkaerő-fejlesztési rendszerben felesleges párhuzamosságok nélkül horizontális és vertikális egymásra épülések hozhatók létre.

Szintén a tervezési modellváltás részeként lehetővé kell tenni a munkaerő-fejlesztési, a vállalkozásfejlesztési és a lakossági közszolgáltatási – jelenleg más-más szektorként, fejlesztési ágazatként megjelenő – alkotóelemek egyazon projektben történő összekapcsolását, összhangját. Ez az ágazati integráció arra hivatott, hogy az egyes beavatkozási területek közötti természetes kapcsolatok és egymást erősítő hatások (szinergiák) – melyek jelenleg teljességgel hiányoznak – létrejöhessenek.

2. Az együttműködés rendszerében szintén korszakváltásra van szükség és lehetőség. A kárpát-medence egészében az egyes szervezetek együttműködésének jelenlegi spontán gyakorlatát a hálózatosodás, a klaszteresedés irányába indokolt ösztönözni. Mértékadó elemzések és a világméretű folyamatok tapasztalatai szerint a következő évtizedben, a válság utáni új gazdaság létrehozásában a fejlődés, a jövőépítés új motorjai a klaszterek lesznek. Ez az együttműködési forma, mely egy adott ágazatban és földrajzi térben a vállalkozások és egyéb szervezetek szabályozott kapcsolatát jelenti, ténylegesen képes biztosítani a tudás intenzív, feltörekvő iparágak megerősödését, a technológiai fejlődést, az innováció- és tudásalapú gazdaság térnyerését, melyben az előre tervezhető munkaerő szükséglet biztosításának meghatározó jelentősége van. Az oktatás, képzés, a tudásalkotás- és elosztás rendszerei, hálózatai a jövőben még inkább felértékelődnek. A klaszterfejlődés első időszaka után a következő évtizedben, 2020-ig két jellemző tendencia várható: egyrészt az ipari és a tudásklaszterek együttműködésének, összekapcsolódásának, másrészt a régió- és országhatárok átlépésének folyamata, Az Európai Klaszterpolitikai Bizottság ajánlásokkal kívánja befolyásolni ebbe az irányba a tagországok klaszterpolitikáját. (Tanulságos, hogy Japánban a gazdasági mellett az oktatási minisztérium is egy évtizede törekszik már a klaszterek kialakítására, most pedig már a két ágazat együttműködésére.)

A versenyképességük erősítése érdekében klaszterbe tömörülő vállalkozások új lehetőséget kínálnak a gazdaságfejlesztés és a képzésfejlesztés összhangjának biztosításához. A már működő iparági klaszterekkel együttműködve a PannonForrás Klaszter képes kárpát-medencei szintű fejlesztési programok kezdeményezésére. A gazdasági húzóágazatok által életre hívott munkaerőigények teljes körű – alap-, közép- és felsőfokú – kielégítését hosszú távon az iparági és a tudásklaszter együttműködése képes előrettekintő, proaktív módon, tervszerűen, térben és időben a szükségletekkel összhangban biztosítani.

3. A jelenleg működő forráselosztó formák akadályai mind a tervezési, mind az együttműködési modellváltásnak, ezért a továbblépés meghatározó feltétele a finanszírozási paradigmaváltás. Az elmúlt öt évben a határokon átívelő együttműködést támogató valamennyi magyarországi és uniós forráslehetőség megszerzésére kísérlet történt a PannonForrás Hálózat fejlesztése érdekében. (Phare CBC, EQUAL, Leonardo, Tempus, Norvég Alap, Európai Területi Együttműködés pályázata, Szülőföld Alap, kiemelt projektjavaslat, TÁMOP 2.2.4 stb.) Ezek általános tapasztalata, hogy **jelenleg nincs olyan fejlesztési, vagy egyéb célú pályázat, támogatási forma, mely kárpát-medencei szintű fejlesztési program megvalósítását lehetővé tenné**, azaz a teljes területi lefedettséget és a szükséges tevékenységek teljes körét biztosítaná, illetve a folyamatos, hosszú távú finanszírozást garantálná. Az Unió által támogatott határon átnyúló ún. Európai Területi Együttműködés (ETE) programok térben, időben és szakterületileg összefüggéstelenek, meghatározott határszakaszokra irányulnak, csak a kijelölt földrajzi térségek, megyék határ menti együttműködését teszik lehetővé bizonyos ágazatokban (így például a Székelyföld - ahol a legnagyobb lélekszámú külföldi nemzeti közösségünk él - kimarad ezekből). A Magyarországon pályázattal elnyerhető forráslehetőségek vagy területi korlátozást tartalmaznak és csak országon belüli tevékenységeket finanszíroznak (pl. TÁMOP 2.2.4),

vagy csak kisebb mértékű, nem fejlesztési jellegű határon túli tevékenységre adnak lehetőséget (pl. Szülőföld Alap), de ezt sem összehangolt formában.

Kárpát-medencei szintű, a fentiekben kifejtett komplex szemléletű, gazdaságfejlesztést és nemzetegyesítést egyidejűleg szolgáló fejlesztési program megvalósításához a fenti ellentmondásokat feloldó – az Új Széchenyi Terv Kárpát-medencei gazdaságfejlesztési programját szolgáló – integrált finanszírozási modell szükséges. A pályázati rendszer mellett a konkrét elképzelésekkel és a megvalósítás képességével rendelkező, már működő és közös célokat követő partnerségek esetében olyan ún. kiemelt projektek alkalmazása indokolt, melyekben a hazai és az uniós források összehangolása lehetőséget biztosít átfogó, jövőképközpontú célok megvalósítására.

Molnár György

a Békéscsabai Regionális Képző Központ igazgatója,

a PannonForrás Első Kárpát-medencei Fejlesztési és Tudásklaszter elnöke

Megjelent a Felnőttképzés című folyóirat 2010/3. számában.